

Burgerschap wijksgewijs geactiveerd

Advies bij de nota's Integraal Jeugd kader 'Gewoon Opgroeien' en Integraal Welzijn kader 'Gewoon Meedoen'

Voorwoord

Met belangstelling heeft het Maatschappelijk Burgerplatform (MBR) de nota's integraal jeugd- en welzijnskaders gelezen. Wij zijn in eerste termijn ook betrokken geweest bij het tot stand komen van deze nota's. Diverse (vaak redactionele) opmerkingen die we hebben gemaakt zien we ook terug in deze nota's. De interactieve werkwijze met de ambtenaren stellen we zeer op prijs.

In eerste instantie waren vertegenwoordigers van de werkgroepen Opvoeden & Opgroeien en Zorg & Welzijn betrokken; voor het formele advies is het gehele Burgerplatform betrokken. De reden hiervoor is dat wij de integraliteit van de beide onderwerpen (zoals de titel van de beide nota's ook suggereerde) in ons advies tot uitdrukking wilde laten komen.

Het MBR juicht het initiatief voor het formuleren van een breed beleid op het vlak van jeugd en welzijn toe. Wij staan derhalve dan ook achter het doel van beide nota's. Op een aantal onderdelen hebben wij vanuit onze visie, zoals in de inleiding hieronder weergegeven, op de terreinen van jeugd en welzijn kritiek. Dit is in dit advies verwerkt. Daarnaast hebben de meeste adviezen betrekking op het vervolg van deze kadernota's, te weten de uitvoeringsnota's. Door deze aanpak is de redactie van ons advies afwijkend van hetgeen u van ons gewend bent.

Inleiding

Burgers hebben de hoofdrol in de Ridderkerkse samenleving. In onze visie bij dit advies stellen we het burgerschap centraal: burgers kunnen zich ontplooien én hebben zorg voor elkaar. Hun mogelijkheden, hun talenten en hun intrinsieke motivatie zijn de uitgangspunten. Zij krijgen steun van professionals die in de wijk beschikbaar zijn. Dit vraagt een cultuurverandering in het formuleren en realiseren van beleid.

Graag hadden wij als basis voor deze nota's een meer uitgewerkte analyse van demografische, sociaal-culturele en economische gegevens per wijk gezien en een beschrijving van de trends die hieruit voortvloeien. Beleid op activerend burgerschap is mede afhankelijk van de potenties van die wijken.

Ook hadden we graag gezien dat deze nieuwe beleidskaders waren gebaseerd op een evaluatie van het bestaand beleid en de huidige praktijk. Wij komen daar in onze inhoudelijke adviezen nader op terug.

Wij hebben in dit advies de kernwaarden (uitgangspunten) meer verdiept en op grond hiervan de doelstelling scherper geformuleerd¹.

¹ Hierbij hebben we ons gebaseerd op het werk van Mischa de Winter, Evelien Tonkens, Godfried Engbersen en Luc Stevens, auteurs op gebied van burgerschap, orthopedagogiek en positieve psychologie.

Voor de realisering van het doel maken wij onderscheid tussen drie actoren die hiervoor van belang zijn: ten eerste de burger zelf, ten tweede de gemeente in haar rol als regisseur en subsidient, en als laatste de organisaties die de activiteiten complementair of in samenwerking met burgers uitvoeren. Wij vragen meer aandacht voor de interactie en wederkerigheid tussen deze drie partijen.

Wij onderschrijven niet het verzoek van de schoolbesturen om het schoolmaatschappelijk werk uit het Jeugd en Gezin Team te halen, en wel om de volgende redenen:

- het Jeugd en Gezin Team in opbouw moet nu reeds alle zeilen bijzetten om te voldoen aan de vraag naar jeugdhulp; terugtrekken van personeel uit het Jeugd en Gezin team werkt versnipperend en is destabiliserend voor dit team;
- de expertise van jeugd- en gezinscoaches is beter geborgd in de setting van een Jeugd en Gezin Team. Het onderwijs mist deze expertise.

Wij stellen een alternatief voor dat goed tegemoet komt aan de behoefte van het onderwijsveld.

De thema's mantelzorg en vrijwilligerswerk zijn goed uitgewerkt. Hiervoor onze waardering. Op een belangrijk punt hebben we een afwijkende visie: vrijwilligerswerk wordt hier mede gepresenteerd om de zorg betaalbaar te houden. In de praktijk en uit de vakliteratuur is bekend dat dit averechts werkt en dat vrijwilligers hierdoor afhaken. Wij hechten er aan dat mantelzorg en vrijwilligerswerk worden bekeken vanuit hun intrinsieke waarde. Dit geldt ook als mantelzorg en vrijwilligerswerk wordt verricht als 'tegenprestatie' in het kader van de participatiewet: mits functioneel en passend bij de situatie én de competenties van de betrokkene. Wij betreuren het overigens dat een beleidskader "Arbeid & Inkomen" dan wel "'Wijken en Buurten"² nog niet beschikbaar zijn om de integraliteit in de beide nota's te kunnen onderstrepen.

In dit advies gaan wij nader in op 'zorg voor elkaar'. Wij vragen meer aandacht voor de samenhang tussen mantelzorg, vrijwilligerswerk en lotgenoten hulp, en integrale ondersteuning vanuit een 'aanspreekpunt' dat per wijk beschikbaar is. Eerder hebben we een advies uitgebracht om de mantelzorg anders te waarderen, namelijk minder middelen voor materiele compensatie en meer middelen voor gesprekken met mantelzorgers en vraaggerichte ondersteuning. Dit zien we niet overtuigend terug in deze nota.

Met ons advies 'Burgerschap wijksgewijs geactiveerd' richten we ons op de aspecten die wij prioriteit willen geven in de beide uitvoeringsplannen.

Tot slot: wij stellen burgerschap centraal vanwege de intrinsieke waarde ervan. Burgerschap is geen goedkoop alternatief voor 'de verzorgingsstaat'. Integendeel: burgerschap veronderstelt in kwetsbare situaties juist professionele ondersteuning. Een wijksgewijze aanpak voorkomt achteruitgang van wijken en radicalisering van sommige groepen (Beatrice de Graaf).

² Immers zowel een goede toegang tot de arbeidsmarkt als mede het creëren van fysieke ontmoetingsplekken vormen ook een voorwaarde voor een goed jeugd en welzijnskader.

Advies bij de nota Integraal Jeugdkader 'Gewoon opgroeien'

1. Stel (aankomend) burgerschap als doel centraal met de kernwaarden:
 - de autonome burger: zelfverantwoordelijkheid, zelfzorg, eigen kracht;
 - de competente burger: talentontwikkeling, omgaan met tegenslagen en/of beperkingen;
 - de sociale burger: aangaan van positieve en veilige relaties, participeren in sociale verbanden, bijdrage aan de samenleving.
2. Maak een sterkere koppeling tussen het reeds ingezette beleid voor jeugdhulp en het nieuw te ontwikkelen beleid voor preventieve en algemene voorzieningen voor de jeugd. Betrek hierin de bevindingen van het afgelopen jaar en de nieuwe ontwikkelingen die zich aandienen (plan-do-check-act).
3. Communiceer met de (jonge) burgers, hun ouders en andere opvoeders om die rol te pakken. Faciliteer initiatieven die deze doelstelling realiseren.
4. 'Gewoon opgroeien' is voor sommigen niet gewoon omdat de omstandigheden waarin ze opgroeien niet gewoon zijn. Benoem als gemeente die situaties. Wij adviseren in ieder geval extra aandacht voor kinderen die opgroeien in armoede, kinderen van vluchtelingen, kinderen met een beperking en kinderen van gescheiden ouders zonder een goed functionerend ouderschapsplan. Voorkom enerzijds dat de situatie escaleert, anderzijds dat er te snel en onnodig specialistische hulp wordt ingeschakeld. Zorg dat er maatwerk wordt geleverd.
5. Ontwikkel en faciliteer in de uitvoeringsplannen extra expertise per wijk voor preventie, dichtbij bij de kinderen, de jongeren, hun ouders, hun netwerk en de personen of organisaties met (impliciete) opvoedtaken.
6. Bepaal samen met ouders, andere opvoeders, de jeugd en de organisaties met een opvoedtaak welke preventieve insteek wordt genomen in welke situaties:
 - algemene preventie voor alle (jonge) burgers: o.a. psycho educatie, persoonlijke en sociale competenties;
 - selectieve preventie bij verhoogd risico op ontsporing;
 - geïndiceerde preventie ter voorkoming van verdere escalatie.
7. Voeg de extra expertise per wijk toe aan de Jeugd- en Gezin Teams enerzijds opdat de opvoeders hier laagdrempelig terecht kunnen voor informatie en advies, anderzijds opdat deze teams proactief de gezinnen en de algemene voorzieningen met een opvoedtaak (denk aan o.a. het onderwijs en het verenigingsleven) kunnen ondersteunen in hun preventieve aanpak. Stel extra middelen beschikbaar om 'eropaf te gaan' (outreaching werken)
8. Het Jeugd- en Gezin Team benoemt voor iedere school een vast contactpersoon. De tijd die hij beschikbaar heeft is afgestemd op de grootte van de school én de omvang van de problematiek bij opvoeden en opgroeien. Alle leden van het Jeugd- en Gezin team zijn inzetbaar op de scholen. Hiermee kan de samenwerking tussen de scholen en het Jeugd en Gezin Team intensiever worden.

9. Communiceer met de leveranciers van professionals voor de Jeugd- en Gezin Teams om advies en consult functie voor de opvoeders en hun netwerk sterker te ontwikkelen; dit geldt ook voor de methodiek 'eropaf gaan'.
10. Communiceer met algemene voorzieningen (het voorveld) om meer gebruik te maken van de preventie expertise van de Jeugd en Gezin Teams m.b.t. opvoeden en opgroeien.
11. Breng prioriteit aan in uw ambities. Wij geven in overweging om uw ambities opnieuw te bekijken in het licht van ons advies en zo nodig via ombuigingen extra middelen beschikbaar te stellen om de doelen te realiseren.
12. Wij adviseren om een haalbaar tijdpad op te stellen. Dit geldt voor:
 - a. de start van de uitvoeringsplannen, Op dit moment zijn de verschillende gebiedsteams nog niet voldoende in staat om de aan hen toegedichte werkzaamheden voor dit nieuwe beleid te vervullen.
 - b. de termijn waarin het nieuwe uitvoeringsbeleid gerealiseerd dient te worden. Immers het vraagt van alle actoren een cultuurverandering.

Advies bij de nota Welzijnskader Ridderkerk 'Gewoon meedoen'

1. Stel burgerschap als centrale doel met de kernwaarden:
 - de autonome burger: zelfverantwoordelijkheid, zelfzorg, eigen kracht;
 - de competente burger: talentontwikkeling, omgaan met tegenslagen en/of beperkingen;
 - de sociale burger: aangaan van positieve en veilige relaties, participeren in sociale verbanden, bijdrage aan de samenleving.
2. Maak een sterkere koppeling tussen het reeds ingezette beleid voor enerzijds maatschappelijke ondersteuning (gericht op het individu en zijn sociaal netwerk) en leefbaarheid (gericht op fysieke en sociale omgeving) en anderzijds het nieuw te ontwikkelen beleid voor algemene welzijnsvoorzieningen voor de volwassenen. Betrek hierin de bevindingen van het afgelopen jaar en de nieuwe ontwikkelingen die zich aandienen (plan-do-check-act).
3. Communiceer met de burgers, de verenigingen, de wijken en de welzijnsorganisaties om die rol te pakken. Stimuleer en faciliteer initiatieven die deze doelstelling realiseren.
4. 'Gewoon meedoen' is voor sommigen niet gewoon omdat de omstandigheden om 'gewoon mee te doen' niet gewoon zijn. Benoem als gemeente die situaties. Wij adviseren in ieder geval extra aandacht voor burgers in armoede, vluchtelingen, burgers met een beperking en/of chronische ziekte en sociaal geïsoleerden. Voorkom enerzijds dat de persoonlijke situatie escaleert, anderzijds dat de sociale samenhang (veiligheid en leefbaarheid in wijken) onder druk komt te staan. Zorg dat er maatwerk wordt geleverd.

5. Ontwikkel en faciliteer in de uitvoeringsplannen extra expertise per wijk voor preventie en vroegtijdige interventies, dichtbij bij de burgers voor wie door omstandigheden 'gewoon meedoen' niet vanzelfsprekend is. Maak hierbij een onderscheid tussen expertise gericht op het individu en zijn sociaal netwerk en expertise gericht op leefbaarheid in wijken. Het is een bekend gegeven dat burgers die niet gewoon mee kunnen doen meestal een zwak sociaal netwerk hebben. Wij adviseren ook om extra capaciteit beschikbaar te stellen om via gesprekken dit sociaal netwerk te activeren.
6. Voeg de op het individu en zijn netwerk gerichte extra expertise toe aan het Sociaal Wijk Team, enerzijds opdat de burgers en de verenigingen of organisaties hier laagdrempelig terecht kunnen voor informatie en advies, anderzijds opdat deze Sociale Wijk Teams proactief de burgers kunnen ondersteunen als ze niet gewoon kunnen meedoen. Dit geldt ook voor de verenigingen of organisaties die hierin een rol hebben. Stel extra middelen om 'eropaf te gaan' (outreaching werken).
7. Communiceer met de leveranciers van professionals voor de Sociaal Wijk Teams én de leefbaarheidsteams om hun advies en consult functie 'activerend burgerschap' sterker te ontwikkelen. Dit geldt ook voor de methodiek 'eropaf gaan'.
8. Creëer wijksgewijs aanspreekpunten 'zorg voor elkaar', waarbij de drie componenten van 'informele zorg', namelijk mantelzorg, vrijwilligerswerk en lotgenotenhulp elkaar aanvullen. Dit aanspreekpunt werkt organisch samen met de professionals van de gebiedsteams en van de leefbaarheid teams. De vraag van de burger is het uitgangspunt Burgers met een uitkering kunnen – in afstemming met de uitkeringsinstantie – zich op vrijwillige basis aanmelden om op deze wijze een 'tegenprestatie' te leveren. Op deze wijze kan burgerschap actief worden ingevuld en ontstaat een 'win-win' situatie. De expertise 'zorg voor elkaar' wordt wijkgericht ingezet. De thans bestaande separate steunpunten mantelzorg en vrijwilligerswerk ontwikkelen zich tot een wijksgewijs aanspreekpunt 'zorg voor elkaar'.
9. Versterk de capaciteit om in gesprek te gaan met burgers die 'zorg voor elkaar' kunnen en willen leveren. Maak hiervoor extra middelen vrij.
10. Breng prioriteit aan in uw ambities Wij geven in overweging om uw ambities opnieuw te belijken in het licht van ons advies en zo nodig via ombuigingen extra middelen beschikbaar te stellen om de doelen te realiseren.
11. Wij adviseren om een haalbaar tijdpad op te stellen. Dit geldt voor:
 - a. de start van de uitvoeringsplannen. Op dit moment zijn de verschillende gebiedsteams nog niet voldoende in staat om de aan hen toegedichte werkzaamheden voor dit nieuwe beleid te vervullen.
 - b. de termijn waarin het nieuwe uitvoeringsbeleid gerealiseerd dient te worden. Immers het vraagt van alle actoren een cultuurverandering.